

TEATRLAR »2
Eskir(may)di(mi)...

Yurtimizning »7
noyob qushlari

Oila va jamiyat

№ 2 (1499)
20-YANVAR
2021-yil

@«Oila va jamiyat» gazetasi

E-mail: oilavajamiyat@mail.ru

@oilavajamiyatgazetasi_bot

УШБУ СОНДА:

“Boshlash uchun erta ham, kech ham emas”

12 ёшли болакай фозилу уламо-лар устозлигида ҳарбий таълим, фикр илми, араб ва форс тилларини мукамал ўргана бошлайди ва тарихий ҳамда адабий асарларни мутолаа қилиб, довюраклиги сабаб “Бобур” (“Шеър”) лақабини олади. »3

AMERIKALIK KELIN

NEGA AJRASHDI?

Наҳотки эркаклар шундай бевафо бўлса, аёлнинг садоқатига жавоб шуми?... Бир қиз ўзбек йигитини деб, океан ошиб, ота-онаси, қариндош-уруғлари, нафас олаётган юртидан кечиб келса-ю бу ноинсоф эр унинг муҳаббатини, садоқатини, оёқости қилса?... »4

ERTALAB XUSH KAYFIYAT LOZIM

Кунни яхши ва хуш кайфиятда бошлаган ходимлар эса мижозларга янада сифатли хизмат кўрсатишни таклиф қилишган. Аниқроғи, ўз нутқларида “уф” ёки “эх” каби сўзларни камроқ ишлатишди. »5

XIYONATNING YUKI OG‘IR

– Сумкада ўзимни операция қилдириш ва дори-дармонлар сарфи учун икки йил йиғиб, камини қарз-ҳавола қилиб олган 2 минг АҚШ доллари ва 5 миллионга яқин ўзбек сўми бор эди. »6

Bolalar uchun ko‘rsatuv olish qiyinmi?

»4

“Menga er kerak,

kirimni yuvadigan er...”

 TikTok dagi

BEANDISHA ONALAR

»8

GUL SHOVIDAN GULLAR O'SIB CHIQQANI KABU...

Тонги ибодату дуолардан кейин дилни равшан қиладиган хотиралар, воқеа-ҳодисаларни эслашни ниёт қилдим. Компьютер ёнидаги ёзув-чизувли қоғозлар беихтиёр шоира Зулфия опанинг бир гапларини ёдга солди:

– Нашриётда ишлардим, Миртемир домланинг янги тайёрланаётган китобларига муҳаррирлик қиладигандим, – деб гапириб бергандилар. – Домла қўлёзма китобларини уйда кўриб келдилар-да, менга: “Зулфия, яхши тахрир қилибсиз. Лекин дostonимнинг бир жойига жуда чиройли фикр кўшибсиз. Мен бундан шундоқ ўзимники қилиб ололмайман. Уни ўзингизга олиб кўйинг, асарларингизда ишлатарсиз”, дедилар. Бу эътиборларининг ўзи менга етарли мукофот эди. Агар маъқул бўлса, қабул қилишларини ва бундан жуда хурсанд бўлишимни айтдим...

Шугина воқеада бу икки катта ижодкор ҳаётда ўзгаларнинг ҳақини суистеъмол қилмасликка, ўзаро розиликка интилиб яшаганлари, ишлаганларига бир мисол кўргандек бўлдим. Ўшанда сўзлари якунида Зулфия опа айтган мана бу маслаҳат ҳам сира ёдимдан чиқмайди: “Сизлар муҳарририятда, нашриётда муҳаррир бўлиб ишлайсиз-

лар. Бошқа ижодкорларнинг ёзганларини тахрир қиладиганда, агар дилингизга ўша асардаги қай бир фикрларни яна ҳам тиниқ, таъсирчан, фойдали қилиши мумкин бўлган сўз, ибора, мулоҳаза келиб қолса, аямай кўшиб кўяверинглар. Шунда сизларга ундан ҳам яхшироқ фикрлар келаверади”.

Бу гап бир бадавлат одамдан бойиш сирларини кимдан ёки нимадан ўрганганини сўрашганда, “Бойиш сирини оқар сувдан ўргандим. Сув оққан сайин ўрнига янги тоза сувлар келгани каби, бойликни ҳам хайрли ишларга сарфлаганинг сайин ўрнига янгиси келаверади”, деганини эслатди.

“**Бир бадавлат одамдан бойиш сирларини кимдан ёки нимадан ўрганганини сўрашганда: “Бойиш сирини оқар сувдан ўргандим. Сув оққан сайин ўрнига янги тоза сувлар келгани каби, бойликни ҳам хайрли ишларга сарфлаганинг сайин ўрнига янгиси келаверади”, деганини эслатди.**

тоза сувлар келгани каби, бойликни ҳам хайрли ишларга сарфлаганинг сайин ўрнига янгиси келаверади”, деганини эслатди. Машааллоҳ!.. Ахир бу ҳикматнинг ибратлари ҳар лаҳза ва ҳамма жойларда ҳозир эмасми?! Ён-атрофингиздагиларни ширин муомала билан шод этганинг сари дилинг, тилинг чиройли сўзларга боғланиб боради; бемор ҳолидан хабар олиб, унинг кўнглини кўтариб чиқаркан, ўзинг ҳам хурсанд бўласан ва бу толе яна, яна насиб қилишини истайсан; уй-

жой, ҳовлинг, кўчангни ободу саришта қилганинг сайин озодалик, файзу фаровонлик кундалик одатингга айланиб қолади; эҳтиёжмандга муруватингдан ҳалим бўлган қалбинг бу саодатни кўмсайверади; кўлингдан келадиган ҳунар ёки ўрганган билимингни толиби ҳунару толиби илмга ўргатганинга келадиган мамнунлик, шукрона борлигингга янги қувват, рағбатлар бағишлайди... Аллоҳ бундай яхшиликлар келтирувчи фазилатларни фақат ўзингизга эмас, сен орқали бошқаларни ҳам баҳраманд этиш учун бергандир, балки! “Балки”нинг ҳождати бормикин? Ахир, улуғ мутафаккирлар, уламолар, олимлар, муаррихлар бутун умрини бағишлаб, роҳатидан кечиб, дарёю чўллар ошиб, йўқчилиги қийинчиликларга холисаниллаҳ рози бўлиб яратган, инсониятнинг онги ва ҳаётини ёритувчи асарлари, кашфиётлари, китобларини ҳеч нарса таъма қилмай, дуодан бошқа нарсдан умидвор бўлмай, Парвардигори олам уларга насиб этган имкониятларига шукроналари сифатида халққа тақдим этганларку! Бу борада ота-онанинг фарзандига хизматлари ҳам мислсиз ибрат.

Гул шохидан гуллар ўсиб чиққани каби бир яхшиликдан яхшиликлар бўстони, бир эзгуликдан эзгуликлар чамани ҳосил бўлса, қандай яхши! Муҳими, шундай яшашга ҳаммамизнинг озми-кўпми имкониятларимиз бор.

Муҳтарама УЛУҒОВА.

ТЕАТРЛАР ESKIR(MAY)DI(MI)...

Ўтган йили университетлардаги талабалар театр студиялари ўртасида саҳна асарлари танлови ўтказилди. Қадрдоним Фаҳриддин ака Зикрияевнинг таклифи билан театр жамоасига қабул қилиндим. “Ниқоб остидаги ҳақиқат” асарини намойиш қилдик. Телефонларнинг ёшлар онгига ёмон таъсир ўтказаетганлиги ҳақидаги спектаклда телефон кўринишида гавдаландим. Мафтуна Абдукаримова, Азиза Акбаралиева, Азиза Мансурова, Асадбек Қобилов, Анвар Худойбердиев каби тенгдош ака-опаларим билан бир саҳнада университетимиз шаънини ҳимоя қилдик. Ўшанда режиссёримиз Озода опа биз учун анча жон куйдирдилар. Мураккаб ва ҳалол меҳнатлари учун “Энг яхши режиссёр” номинациясида ғолиб бўлдилар. Ана ўшанда саҳна ижодкорларининг меҳнатлари нақадар оғир эканлигига ўзим иштирок этиб, гувоҳ бўлганман.

Биласизми, қадрли газетхон, театрларда ижодкорлар иккинчи ҳаётларини яшар экан. Ҳаётда йиғлаб, театрда кулиш ёки ҳаётда кулиб, театрда йиғлаш, асардаги қаҳрамонларни чин дилдан ижро этиш учун ҳақиқий санъатсевар бўлиш керак. Сирдарёлик санъатсевар-

лар туфайли мен китобхон сифатида “Отамдан қолган далалар”ни иккинчи марта кашф қилдим.

Романни саҳнада гавдалантирган ижодкорлар: Жамолиддин – Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Шариф Жумаев, Ақраб – Шерзод Каттабобоев, Деҳқонқул – Шухрат Абдуллаев, она – Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Озодахоним Абдуллаева, Деҳқонқулнинг аёли – Барно Мирзаидова, Иван Иванович – Мурод Усмонов, директор – Санжар Манназаров, Клара Ходжаева – Гулнора Муҳамедова, Раис – Қандиёр Рустамов, шифокор - Бобур Бойзоқов ва кўшиқларни моҳирлик билан ижро этган Раъно Ҳайитоваларга талабалар номидан миннатдорчилик билдираман. Ишониб айта оламани, шундай ижодкорлар, асарлар ва кузатувчилар, қизиқувчилар бор экан Ўзбекистонда театрлар ҳеч қачон эскирмайди.

Ёрқинжон ҲАЙИТБОВЕВ,
Гулистон давлат университети талабаси.

Болаларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, уларда ўзига бўлган ишонч ҳиссини ўйғотиш мақсадида Давлат мактабгача таълим ташкилотларида турли тадбирлар ўтказилмоқда. Ана шундай тадбирлардан бири пойтахтимиздаги 577 -Давлат мактабгача таълим ташкилотидан бўлиб ўтди. Унда болаларнинг санъат, нутқ, математика ва конструкциялаш қобилиятлари синовдан ўтказилди.

– Болаларнинг ҳеч бири иқтидорсиз бўлмайди, – дейди тайёрлов гуруҳи тарбиячиси Матлуба Комилова. – Фақат бу иқтидорни ривожлантириш, ўстириш учун ота-оналар ва тарбиячилар доимий равишда бола билан ишлаши, уларга ўз билимларини ўргатишлари зарур. Биз машғулотларимиз давомида кўпроқ қўл меҳнатидан фойдаланамиз. Куни кеча 14январь Ватан-ҳимоячилари кунига болажонлар бобоси, дадаси, ака-укаларига атаб ўз қўллари билан совғалар ясади. Уларнинг айримлари

ватанимиз байроғини – баъзилар эса чегарамизда турган аскарлар макетини ҳам ясади.

Албатта байрамона тарзда ўтадиган очиқ машғулотлар, тадбирлар болажонларни энг аввало бир-бирларига оқибатли, дўстона муносабатда бўлишларига замин ҳозирлайди. Тарбиячиларнинг изланувчанлиги эса болаларни таълим масканига янада меҳрли бўлиш, эрталаб боғча опасини соғиниб келишга ундайди.

Ўз мухбиримиз.

IQTIDORSIZ BOLA BO'LMAYDI

"MADAD" – HAR BIR MAHALLA VA XONADONGA

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Аҳолига ҳуқуқий ахборотни етказиш ва юридик ёрдам кўрсатиш тизимини янада такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида"ги қарори асосида Адлия вазирлиги томонидан «Advice.uz»

(e-maslahat.uz) ҳуқуқий ахборот портали ишга туширилиб, "Мадад" – муассаса шаклидаги нодавлат нотижорат ташкилотининг туман (шаҳар) ҳуқуқий маслаҳат бюрolari фаолияти йўлга қўйилганига бир йилдан ошди. Бу ерда бепул юридик ёрдам кўрсатиш тизими жорий этилиб, аҳолига ҳуқуқий маслаҳат ва тушунтиришлар тўғридан-тўғри ва онлайн тарзда берилди бошланди.

Ҳозирда Адлия вазирлиги ташаббуси билан хориж тажрибаси асосида ташкил этилган "Мадад" ташкилотининг 60 та ҳуқуқий маслаҳат бюроси республикамизнинг барча вилоят, шаҳар ва туманларида фаолиятини олиб бормоқда. Малакали ҳуқуқшунослар фуқароларга бирламчи маслаҳат ва тушунтиришлар бериш билан бир қаторда, фуқароларнинг ҳуқуқий билимларини ижтимоий-сиёсий ўзгаришлар билан уйғун равишда ошириб боришга қаратилган тадбирларда фаол иштирок этиб, уларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини оши-

ришда ҳиссаларини қўшиб келмоқда. Муассаса ўзининг бир йиллик фаолияти давомида республикамизнинг барча ҳудудларида аҳолининг беминнат ҳуқуқий маслаҳатчисига айланди.

Марказий офисга кириб келган Қорақалпоғистон Республикаси, Нукус шаҳар ҳуқуқий маслаҳат бюроси бош мутахассиси Нурья Бердиниязованинг самимийлиги, камтарлиги мижозларга маъқул келмоқда. Нукусда фуқароларнинг мурожаатларига жавоб бериш, тўғри йўл кўрсатишда Қорақалпоғистон Республикаси Жиноят ишлари, Фуқаролик ишлари, Маъмурий ва Иқтисодий судлари раислари, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазири, Адлия вазири раҳбарлигида сайёр қабулларга ҳам чиқишмоқда.

Маҳалла ва овулларга бориб, халқ ичида юриш, уларнинг қувонч ва ташвишларини ўрганиш, билим ва тажрибадан келиб чиқиб аҳолига ҳуқуқий маслаҳатлар бериш бош мақсадга айланган. Мўйноқда ҳам ҳар бир фуқарога берилган маслаҳат туфайли муаммолар ечимига йўл топилмоқда. – Одамларга яхшилик қилиш қанчалик мароқли эканлигини бутун вужудим билан ҳис қилдим, – дейди Нурья Бердиниязова.

– Мўйноқдаги ҳар бир оила мен учун азиз инсонларга айланди.

Одамларга керак бўлиб яшаш барибир бошқача экан. Улар мени ўз қизларидай яхши кўриб, ҳаттоки янги туғилган фарзандларига яхши ният ила исми мени қўя бошлашди. Мен уларга ҳуқуқий масалаларда йўл-йўриқ кўрсатиш билан бир қаторда, керакли ҳужжатларнинг намуналарини ҳам кўрсатиб, муаммолари ечимини топиш учун қайси ташкилотга бориши кераклигини ҳам тушунтириб бордим.

Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бўлими билан биргаликда туманда истиқомат қилувчи аёллар билан манзилли учрашувлар ва сайёр қабуллар ташкиллаштириб, уларга гендер тенглиги бўйича, хотин-қизлар ва эркекларнинг тенг ҳуқуқчилиги, хотин-қизларнинг жамиятдаги ва оиладаги ўрни тўғрисида, шунингдек, тазйиқ ва зўравонликдан азият чеккан аёлларнинг давлатимиз томонидан ҳимояда бўлиши ва уларга яратилган кенг имтиёзлар борасида тушунтириш ишларини олиб бордик.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Мўйноқ тумани халқ қабулхонаси, туман ҳокимлиги, прокуратура, туман адлия бўлими, маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бўлими ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликда

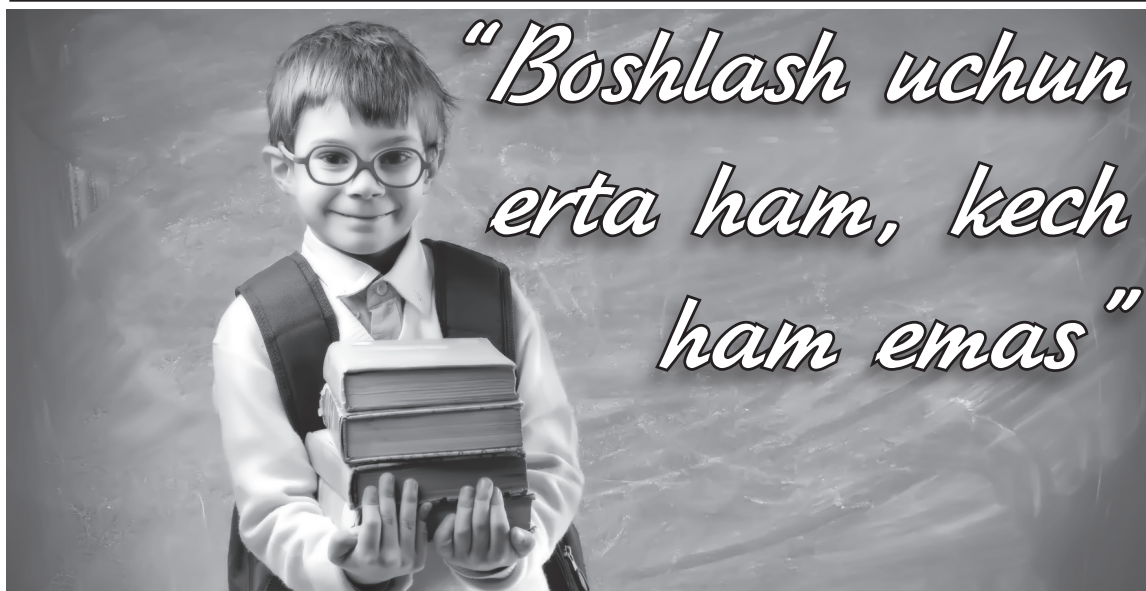
"
(e-maslahat.uz)
ҳуқуқий ахборот
портали ишга
туширилиб, "Ма-
дад" – муассаса
шаклидаги нодав-
лат нотижорат
ташкilotининг
туман (шаҳар)
ҳуқуқий маслаҳат
бюролари фа-
олияти йўлга
қўйилганига бир
йилдан ошди.

сайёр қабуллар, аҳолига беминнат ҳуқуқий ёрдам кўрсатдик.

Туман ҳокимлиги камтарона фаолиятини юксак баҳолаб, Мўйноқ тумани аҳолисининг ҳуқуқий маданияти ва онгини юксалтиришда, ҳуқуқий ва юридик ёрдам кўрсатишда хизматларимни алоҳида таъкидлашди, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бўлими Мўйноқ тумани маҳалла ва овул фуқаролар йиғинлари раислари ва аҳоли орасида Ўзбекистон Республикаси Президенти ва ҳукуватимиз томонидан қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг мазмун-моҳиятини теран етказиш ишларини, шунингдек ҳуқуқий маслаҳат ва тушунтириш ишларини олиб борганимни эътироф этиб, ташаккурнома билан тақдирлади.

Анора НАРЗИҚУЛОВА,
"Мадад" нодавлат нотижорат
муассасаси
умумий бўлим кадрлар бўйича
мутахассиси.

тирган ёш олим орадан ҳеч қанча вақт ўтмай дунё назаридаги физиклар ўнталигига киради.

Александр Грибоедов – ёзувчи ва бастакор. У ёшлигида Италиан, Немис, Француз ва Инглиз тилларини мукамал билган. 11 ёшида Москвадаги интернатга ўқишга кирган ва 6 йил ичида учта факультетни битирган.

Агарда бу маълумотлар ҳам кам бўлса муваффақиятга эришиш учун ёш аҳамиятсиз эканлигини атоқли олим Сергей Акопович Мергелян орқали исботлаш мумкин. Сабаби С.А.Мергелян ёшлигидан математикага қизиққан ва у бир ўқув йилида 8-, 9-, ва 10-синфларнинг имтиҳонини топширган. 16 ёшида университетнинг 2 курсига қабул қилинган. Бир ярим йилда фан номзоди даражасини эгаллаб 20 ёшида фан док-

12 ёшли

болакай фозилу ула-
молар устозлигида
ҳарбий таълим, фикҳ
илми, араб ва форс
тилларини мукамал
ўргана бошлайди ва
тарихий ҳамда ада-
бий асарларни муту-
лаа қилиб, довурак-
лиги сабаб "Бобур"
("Шеър") лақабини
олади.

тори бўлган. Менинг фикримча ҳар бир инсон болалик чоғиданоқ ҳоқоридаги буюк инсонлар каби катта муваффақиятларга эришишни ҳоҳлайди. Хоҳишлар мақсадга, мақсадлар ҳаракатга, ҳаракатлар эса натижага айланиши учун атрофдаги инсонларнинг кўмаги жуда муҳим... Лекин баъзида биз ўзимиз бирон ишни бошлашдан олдин ёшим кичик эмасмикан? Менда тажриба камлик қилмасмикан деган ўринсиз саволлар билан бош қотириб, ортага қайтмас вақтимизни қандай ўтиб кетганини билмай қоламиз. Аммо бизга камлик қилаётган тажриба қачонки ўша ишга қўл урсаккина пайдо бўлади.

Яна жаҳон майдонига назар ташлаймиз. Ҳозирда дунёдаги энг ёши улуг раҳбар аёл номига сазовор бўлган Қиролича Елизавета II 95 ёшида ҳам қарилликни бўйнига олмай ўз давлатини бошқаришда давом этмоқда.

"Ёрдам берсанг бер, киммо халақит берма" бу менинг шиорлар коллекциядаги энг муҳимларидан биридир. Чунки бир кун келиб кимдир менга "Сен тўсқинлик қилмаганинда мен ҳозир буюк инсон бўлар эдим", дейишидан жуда ҳам қўрқаман. Шундай экан "БОШЛАШ УЧУН ЭРТА ҲАМ, КЕЧ ҲАМ" эмаслигини англаган инсон ҳар доим голиб бўлади!!!

Равшанбек РАИСОВ,
Наманган вилояти.

Менинг ёшим 17 да. 12 ёшимда Ўткир Ҳошимовнинг "Икки эшик ораси" асарини ўқиётганимда сен бу асарни ўқиш учун ҳали ёшлиқ қиласан, деб китобни қўлимдан тортиб олишгани кечагидек эсимда. Эсимда... Туман марказида бўлиб ўтадиган шеърят танловида қатнашишим учун бор йўғи уч ойгина ёшим кичик бўлганлиги учун қайтариб юборгани-ю ва мен соатлаб марказ эшиги олдида ўтарганим...

Биласизми, болалигимда ҳаттоки бирон бир воқеликка ўзимнинг эркин фикрларимни билдиришга ҳам қўрқар эдим. Сабаби "Ёши катта" инсонларнинг танбеҳлари ва "Овозингни ўчириб ўтир", деган сўзлари нафақат мени, мен каби "Кичик одам" ларнинг юраги билан бирга эркин фикрларини ҳам ўғирлаб олганди. Чуқур ўйлаб кўриб бир

хулосага келдим: жим турган билан иш битмас экан. Отанам "Сени сўзлашингга йўл беришмаяптими демак амалда кўрсатмоғинг керак", деган сўзлари менинг шиоримга айланган эди.

"Бошлаш учун эрта ҳам, кеч ҳам эмас" бу сўзларимни исботлаш учун бир-икки мисоллар келтирмоқчиман. Жумладан, буюк шоҳ ва шоир

Заҳириддин Муҳаммад Бобур 12 ёшида (демак менинг қўлимдан "Икки эшик ораси" асарини тортиб олишган ёшда) тахтга ўтириб, бутун бир давлатни бошқара бошлайди. 12 ёшли болакай фозил-у уламолар устозлигида ҳарбий таълим, фикҳ илми, араб ва форс тилларини мукамал ўргана бошлайди ва тарихий ҳамда адабий асарларни мутулаа қилиб, довураклиги сабаб "Бобур" ("Шеър") лақабини олади. Тасаввур қилиб кўринг: кичик бир асарни ўқиш қаёқдаю катта бир давлатни бошқариш қаёқда.

Академик Лео Ланду 14 ёшида Боку университетига ўқишга қабул қилинади. 19 ёшида эса тўртта илмий китоб чоп эттиради. Физика фанини ҳаётнинг бир қисмига айлан-

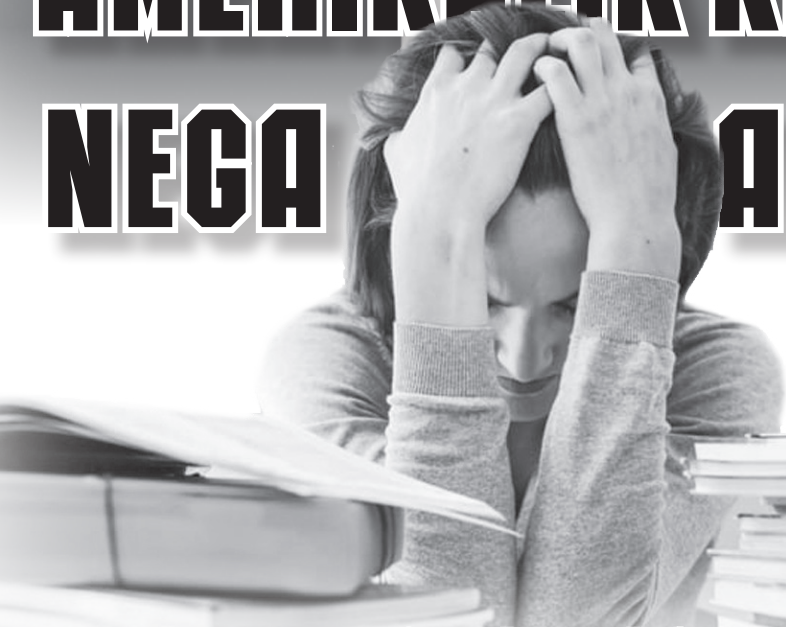
Маҳалламизга Америкадан келин бўлиб тушган қиз ҳаммада қизиқиш уйғотди. Бўйи узун, ранги оқ сариқдан келган, бурни ҳам узунчоқ иягига мос тушадиган Лили хонимни ҳамма Лайлохон деб чақира бошлади. Барча ўзбек келинлари қатори урф-одатларимизни жой-жойига қўйди бояқиш.

Мабодо кўча-кўйда унга кўзингиз тушиб қолса икки қўлини кўксига қўйиб: “Ассалому-алайкум”, дейди дона-дона қилиб. Маҳалламизнинг “сомалейкум” дейдиган қизлари шу келиндан ўрناق олиб, туппа-тузук салом берадиган бўлишди. Лайлохоним бирин-кетин иккита ўғилли бўлди. Болаларига ҳам рус, инглиз, ўзбек тилларида гаплашишни ўргатди. Лайлохонимнинг турмуш ўртоғини ишлари юришгандан юришиб, қўша-қўша дўконлар очди. Дангиллама ҳовли қурди. Аммо хонимни кўрган одам хайрон қолади. Сабаби у ҳамма аёллар қатори одми, кўзга ташланмайдиган кийимлар кияди. Ўзбек халқига бўлган муҳаббатини оиласи тимсолида намоён этди. Маҳалламизнинг болаларига инглиз тилидан бепул сабоқлар бера бошлади. Хонимнинг саҳийлигини кўриб тарбия берган ота-онасига раҳмат деб юборди одам. Қўни-қўшнилardan қўлидан келган ёрдамни аямайди. Кимдир қизини кантракт пулини тўлолмай қарз сўраб чиқади. Яна кимдир тўй харажатлари учун озгина маблағдан қийналиб қолаётганини айтиб ёрдам сўрайди. Ҳеч кимдан пулини қизғонмайди. Сиз қаердан биласиз, балки оғрингандир дейсизми ахир қарз сўраганлар орасида ўзим ҳам бор эдим-да. Хуллас, бу немис қизнинг айтаверсам фазилатлари жуда кўп. Аммо яқинда жуда хунук иш бўлди. Лайло хонимни эри унга хиёнат қилиб, турмуши бузилган ўзбек аёлига уйланиб олди. Ҳамма хонимга ачинди. Аммо ҳеч ким чурқ этиб ношуд эрга гапирмади, ёқасидан олмади, уялтирмади. Мени ҳар доим жавобсиз

AMERIKOLIK KELIN

NEGA AJRASHDI?

саволлар қийноққа солаверди. Энди у нима қилади, ёш бўлса, кўнглини кўтарадиган ота-онаси, яқинларидан узоқда... Наҳотки эркаклар шундай бевафо бўлса, аёлнинг садоқатига жавоб шуми?... Бир қиз ўзбек йигитини деб, океан ошиб, ота-онаси, қариндош-уруғлари, нафас олаётган юртдан кечиб келса-ю бу ноинсоф эр унинг муҳаббатини, садоқатини оёқости қилса?.. Лайло хоним хўжайини билан қонуний ажрашиб, ундан бир тийин ҳам талаб қилмади. Икки фарзанди билан

ўз кунини кўриб юраверди. Ўқув марка-зига ишга жойлашиб олиб инглиз тилидан дарс бера бошлади. Ташқаридан қараганда хонимнинг ҳаёти бир текис, маромида кечаётгандек. Аммо қалбига яқинроқ борсангиз юрагини алам кемираётганини ҳис қиласиз. У кулиб туриб йиғлайди, йиғлаб туриб кулади. Илгари кўчамиздан ўтаётганида туфлиснинг зарби нақ ерни ёрай дерди. Ҳозир-чи секингина қаддини букиб, одамлардан уялиб, худди бу ишларда ўзи айбдордек чўчибгина қадам босади. Собиқ

хўжайини янги хотинини машинага ўтказиб олиб, унинг эшиги ёнидан ғир-ғир ўтади. Кечагина немис келинининг пешонасидан ўпиб, унга бахт тилаган қайнонаси бугун ўзбек келини билан апоқ-чапоқ бўлиб яшайпти. Хиёнаткор ўғлига: “Сени деб ҳамма нарсасидан кечиб келган аёлни ташлаб кетишга ҳақинг йўқ. Агар унга хиёнат қилсанг менга хиёнат қилган бўласан, оналар дунёнинг у чеккасида туғилсам, бу чеккасида туғилсам ҳаммаси бир хил бўлади, болам оилангни асраб қол”, демади. Зеро, эркакни оилага масъулиятли қилиб тарбиялаш энг аввало ота-оналарнинг вазифасидир. Демак, бу ота-оналар ўз вазифасини удалай олишмагани учун ҳам бугун фарзандининг ои-

ласи остин-устун бўлиб кетди. Ушбу оиланинг муаммоси бошқаларга сабоқ бўлар деган умиддаман.

Яқинда дув-дув гап тарқалди. Лайло хонимни собиқ эри иккинчи хотинини ҳайдаб юборибди. Маҳалламизнинг аёллари воқеани бор тафсилоти билан суриштириб олмаса кечалари ухломмай чиқишади. Хуллас, хонимнинг кундоши жуда катта “қовун” тушириб қўйган. Яъни шаҳарнинг “кўзга кўринган” фолбининикида ўтирганида қайнонаси дугонаси билан бориб қолган. Ўша ернинг ўзида фолбинни сиқувга олган ва у ҳаммасини айтиб берган. Яъни Лайло хонимни кундоши эрини ундан совутиб, ўзига иситиб юраркан. Бу гапни эшитган айрим иссиқ совуқчи аёллар хушёр тортиб қолишди. Энди воқеани буёғини эшитинг, хиёнаткор эр хонимдан узр сўраб, оиласига қайтиш ўрнига яна бошқа аёлга уйланишни ният қилиб юрган экан. Илоҳим бу сафар фолбинга борадигани эмас, фолбинни ўзига уйлансину шу эркак бошқа аёлларни бахтсиз қилмасин!

BOLALAR UCHUN KO'RSATUV OLISH QIYINMI?

Кўпдан буён Россиянинг “Первый канал”да болалар учун бериладиган “Лучше всех” (ҳаммадан зўр) кўрсатувини кўриб бораман. Максим Галкин бошловчилигида эфирга кетадиган ушбу кўрсатув нафақат болажонларга балки катталарга ҳам мотивация беради. Кўрсатув давомида ҳеч бир бола солиштирилмайди, ҳеч ким муҳокама қилинмайди. Кўрсатувнинг навбатдаги сониди Галкин биринчи иштирокчини саҳнага чорлади. Москвалик 3 яшар Андрей Дворников саҳнада йиғлаган ҳолатда пайдо бўлди. Ҳамма уни қарсақлар билан олқишлади. Галкин уни эркалатиб, саволлар бериб, чалғитиб юпатди. Андрей суҳбат давомида дам диванга ястаниб ётиб олар, дам хоҳолаб кулар, тинимсиз бошини қашлаганча саволларга жавоб берарди. На бошловчи, на режиссёр болани ноўрин ҳаракатлари учун тўхтатмади ёки чалғитмади. Андрей истаган ҳолатда ўтириб саволларга жавоб берди. Суҳбат давомида бола камерани кўриб қолди: “Вот, видишь камера” (мана камерани кўряпсанми?) деди бошловчига узоқдаги камерани кўли билан кўрсатиб. Шу ерда кўрсатув ижодкорларининг маҳоратига қойил қолмай илож йўқ. Агар бола камера ва микрофон ёнида турганини сезиб қолса шу ондаёқ унда кўрқув бошланади. “Лучше всех”да ги иштирокчилар бу кўрқувдан умуман йироқда. Андрей бор маҳоратини саҳнада кўрсатди ва ота-онаси бағрига медал билан қайтди.

Андрей суҳбат давомида дам диванга ястаниб ётиб олар, дам хоҳолаб кулар, тинимсиз бошини қашлаганча саволларга жавоб берарди. На бошловчи, на режиссёр болани ноўрин ҳаракатлари учун тўхтатмади ёки чалғитмади

ҳақида ҳам кулиб-кулиб айтиб берди. Нелли спортнинг қиличбозлик тури билан шуғулланар экан. Бошловчи “Нега қизингизни бу спортга бергансиз?” деган саволга Неллининг онаси: “Қизим ўзига жудаям ишонади”, деган жавобни берди. Галкин кўрсатув давомида саҳнадаги бола ва залдаги ота-оналар ўртасида эркин мулоқот ўрнатди. Томошабин жажжи қаҳрамонларнинг фазилатларидан мириқиб завқ олди. Сабаби болага имкониятларини намойиш этиши учун ҳеч қандай талаб ёки тўсиқ қўйилмади. Тўрт қатор шеър ёки саволларга бериладиган жавоблар қайта-қайта такрорланмади. Хуллас кўрсатув давомида болалар саҳнада бошловчи билан ўйнади, куйлади, сакради, кулди, йиғлади, эснади,

кашинди, бурнини тортиди, ҳаттоки жаҳл ҳам қилди. Болаларнинг бу одатлари табиий қабул қилинди.

Мен эса телевизор пультаини “Болажон” каналига уладим. Тўғриси айтсам, “Болажон”да пичоққа илинадиган кўрсатувларни кўришни ўзи амримаҳол. Кун давомида асосан соатлаб хориж мультфильмлари намойиш этилади. Баъзида ўзимга-ўзим савол бераман: “Болалар учун кўрсатув олиш шунчалар қийинмикан?”

Ва ниҳоят “Боғбон болажон” кўрсатуви бошланди. “Қоровой” тахаллусли бошловчи иштирокидаги мазкур кўрсатувни танқид қилиш фикридан йироқман. Сабаби бошловчи ўз вазифасини бажаришга астойдил тиришиб, имкон қадар иштирокчи болаларни қизиқтиришга ҳаракат қилди. Афсуски, болалар худди босим остида ўтиргандек ўзларини эркин тунтишолмади. Буни қаердан билдингиз, дейсизми, ёд олган шеърини экранда ўқиб бераётган боланинг кўзларида қувноқлик, образга кириш акс этиш ўрнига ҳадикда турганини ҳис этиш қийин эмас-да. Кўрсатув ижодкорлари томонидан болаларга камера олдида одоб сақлашлари, ноўрин ҳаракатлар қилмасликларини тайинлашгани аниқ.

раҳбарларнинг назаридан четда қолганов. Мазкур каналда тузукроқ бошловчи ёки актёрлар ҳам кўринмайди. Шу боис уззукун хориж (гапим ёлғон бўлмасин баъзида миллий мультфильмлар ҳам қўйиб турилади, аммо улар жуда оз) мультфильмлари намойиш этилади. Ахир болаларни фақат инглиз тилини ўргатиб ёки мультфильм томоша қилдириб кучли, ўз фикрига эга қилиб тарбиялаб бўлармикан?

Бизда яна бир мулоҳаза. Болалар учун кўрсатув фақатгина болалар учун ихтисослашган каналда бўлиши шарт эмас. Болалар учун мўлжалланган кўрсатувларни нафақат болалар балки катталар ҳам кўриши керак. Шунда ота-она ва фарзанд ўртасида яқинлик уйғонади. Ҳозирги аксарият мультфильмлар ёш жиҳатдан катталарга мослашиб қолаётгани фильмларимиз (“Тилим курсин”, “Қудамни кўрмадингизми?”) эса савиизлиги борасида кўпроқ эртаққа ўхшаётганини ижодкорлардан инobatга олишларини сўраб қолардик.

Телерадиокомпания раҳбарлари кўпроқ эйтиборларини “Болажон” каналига қаратишса, тажрибали бошловчиларни жалб қилишса ушбу каналда ҳам болажонларга мотивация берадиган, ватанпарварлик ҳиссини уйғотадиган кўрсатувлар кўпаярмиди?

Муаллиф Нигора РАҲМОНОВА

Тўғриси айтсам, “Болажон”да пичоққа илинадиган кўрсатувларни кўришни ўзи амримаҳол. Кун давомида асосан соатлаб хориж мультфильмлари намойиш этилади. Баъзида ўзимга-ўзим савол бераман: “Болалар учун кўрсатув олиш шунчалар қийинмикан?”

ERTALAB XUSH KOVFIYAT LOZIM

131- автобус доимгидек талабалар билан гавжум. Кимдир кўлидаги телефонида ўйин ўйнаса, яна кимдир телефонга қараб нималарнидир ўқияпти, кимдир дафтарини очиб олиб сўз ёдлаш ҳаракатида бўлса, яна кимдир ёнидаги дугонаси билан қизиқ хангомага берилган. Орқа ўриндиқнинг бурчагида қисинибгина йиғлаб ўтирган қиз эътиборимни тортди. Қизиқ, эрталабдан унинг кўз ёш тўкишига арзирли сабаб бормикан? Кунни йиғи билан бошлаган талабага ўқиш ёки дарслар қор қилади? Бир қарашда унинг гўзаллиги одамни ўзига ром қиларди. Унинг чиройли аммо, ғамдан ёш тўкаётган кўзлари дилимни хира қилди, унга раҳмим келди. Тўғри, ҳаммининг ҳам ўз ҳаёти, ташвиши бор...

Эрталаб бузилган кайфият бошқаларга ҳам юқар экан. Ҳа, мен ҳам у қизнинг кўз ёшлари таъсирида хомуш тортдим. Бегона бўлса ҳам унинг ёмон кайфияти менга ҳам юққандек бўлди гўё. Жуда хунук ҳолат, шундай эмасми? Кимдир эрталабдан кимнингдир кайфиятини бузилишига сабаб бўлса-ю, ўша кайфияти бузилган инсон бошқаларга ҳам буни касалликдек юқтирса. Ахир, тонги кайфият кун бўйи ҳамроҳимиз бўлиши, ишларимиз ҳам кайфиятимиз сабабли юришмай қолиши мумкин-ку. Шундай экан нима учун яқинларимизни, атрофимиздагиларни кайфияти бузилишига сабаб бўлишимиз керак?

ИШ САМАРАДОРЛИГИГА ТАЪСИРИ

Масалан, сиз бугун “чап ёнингиз билан турдингиз” ва энди бутун кунни мана шу тескари кайфиятда ўтказишга қарор қилдингизми? Бундай қарор қилишга шошилмаганингиз маъқул, чунки сиз ёлғиз эмассиз. Яхши кайфият, албатта, кун давомидаги маҳсулдорликка таъсир қилади.

Эҳтимол, сиз эрталабки автобусни ўтказиб юборгансиз, ёки тўполончи болалар хархашаси қийнаб қўйган ва шунга ўхшаш бир қанча сабабларнинг бор, аммо муҳими сабабнинг борлиги эмас. Муҳими, ёмон кайфият атрофдагиларга юқиш билан бирга бажарадиган ишингиз сифатини ҳам пасайтиради.

Бундай бўлишини қаёқдан биласан дейсизми? Машҳур тадқиқотчилар, Пенсилвания университети Уортон мактабидан Ненси Роузбанд ва Огаё университети Фишер бизнес мактабидан Стефани Уилк уч ҳафта давомида сугурта компаниясида мижозларга хизмат кўрсатаётган ходимлар кайфиятини ва иш унумдорлигини ўрганишган.

Тадқиқот давомида ходимларнинг кайфиятини аниқлаш учун қисқа анкеталардан фойдаланилган: биринчиси эрталаб, кейингилари эса кун давомида тўлдирилган. Шунингдек, мижозлар билан ишлаган ходимларнинг кайфияти текширилган.

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатдики, ходимларнинг эрталабки кайфияти кун давомида уларга ҳамроҳ бўлган. Яъни, эрталаб тушқун кайфиятда уйғонган ишчи, кун бўйи ғамгин ва умидсиз бўлиб юрган. Шу билан бирга иш натижалари жуда паст кўрсаткични кўрсатган.

Кунни яхши ва хуш кайфиятда бошлаган ходимлар эса мижозларга янада сифатли хизмат кўрсатишни тақлиф қилишган. Аниқроғи, ўз

нутқларида “уф” ёки “эх” каби сўзларни камроқ ишлатишди. Бошқача қилиб айтганда, ушбу ишчилар компанияга кўпроқ фойда келтира бошлади. Салбий кайфият ходимлари деярли яхши ишлашмади. Улар мамнун ҳамкасбларига қараганда камроқ кўнғироқларга жавоб беришди ва кўпроқ танаффус қилишди. Улар кайфияти чоғ ходимларга нисбатан 10 фоиз кам самарадорликка эришишди.

Тадқиқот иштирокчиларининг аксарияти эрталабдан олдиндан белгиланган кайфиятда бўлганлиги сабабли ҳосилдорликни сақлаб қолишди. Шунинг учун ҳам эрта тонгдан яхши кайфиятда бўлишимиз керак экан.

ЎЗИНГИЗГА БОҒЛИҚ

Эрталабки яхши кайфият асосан ўзимизга боғлиқ. Қуйидаги ҳолатлар бизни эрталабки хуш кайфият билан таъминлай олиши мумкин:

Кечки пайт эрталаб яхши кайфиятда уйғониш тўғрисида уйланг. Ухлашдан олдин севимли кўшигингизни эшитинг, ёқтирган китобин-

гизни мутолаа қилинг, яқинларингиз билан бўлган қизиқарли воқеаларни ёдга олинг. Кўпроқ табассум қилишга ҳаракат қилинг.

Кўпчилик одамлар эрталаб ухлашни яхши кўрганлиги сабабли ҳам будилникни 5-10 дақиқа кечроққа қўйишади. Вақтидан кечроқ туриш эса шошилиш, кечикиш ва муҳим нарсаларни унутиб қўйишга олиб келади. Ва оқибатда кайфият ўз-ўзидан бузилади. Бу ёмон одатдан қутулишнинг осон йўли – ялқовлик қилмасдан ўз вақтида туриш.

Барчамизга маълум, эрталабки нонушта организмнинг уйғонишига ва метаболизмни ҳаракатга келтиришга ёрдам беради. Эрталаб нонушта тайёрлашни ёқтирмасангиз, кечкурун тайёрлаб қўйинг ёки кўп вақт талаб қилмайдиган овқатлар тайёрланг. Муҳими нонушта қилишдан воч кечманг!

Ҳар куни эртанги кунингиз режасини тузишга ҳаракат қилинг. Кунлик режа тузиб юрсангиз, фикрингизни тўплайсиз ва ўзингизни ишончли сезасиз. Режа асосида ишларингизни бемалол ва иккиланмасдан амалга ошира бошлайсиз.

Эрталабдан дунё янгиликларини кўришдан воз кечинг, фақат ўзингиз ва ташқи кўринишингиз билан шуғулланишга ҳаракат қилинг.

Оила аъзоларингизга яхши муомалада бўлиб уларнинг ҳам кайфиятларини кўтаришга ҳаракат қилинг.

Ҳар кунимиз ғанимат, ҳар битта тонгимиз қадрли, шундай экан фақат ва фақат бахт излаб яшайлик, ўша ахтариб топган бахтимиз билан атрофдагиларни ҳам баҳраманд қилайлик. Зеро, кимгадир улашган биргина табассумингиз унинг кайфиятини кўтариши, кунни яхши ўтказишига сабаб бўлиши мумкин. Шундай экан келинг, бир-биримизга хуш кайфият улашишдан чарчамайлик, бу ишни аввало ўзимиздан бошлаганимиз маъқул.

Васила ҲАБИБУЛЛАЕВА,
“Оила ва жамият” мухбири.

“Кунни яхши ва хуш кайфиятда бошлаган ходимлар эса мижозларга янада сифатли хизмат кўрсатишни тақлиф қилишган. Аниқроғи, ўз нутқларида “уф” ёки “эх” каби сўзларни камроқ ишлатишди. Бошқача қилиб айтганда, ушбу ишчилар компанияга кўпроқ фойда келтира бошлади. Салбий кайфият ходимлари деярли яхши ишлашмади.”

ОТА О'G'IL USTOZLAR

Ҳаётимизнинг муаллифлари бўлган устозларимиздан бугун 71 ёшли Шеробод тумани Кампиртепа қишлоғида туғилган Абдумажид Маматалиевдир. Абдумажид устоз шу ёшга кирибдики, ҳали ҳануз инсонни ҳайратга солгудек илм-маърифатга ошно диллардан. Бу киши умрини илмга, илм ўргатишга бағишламоқда. Икки ўғил, тўрт қиз ва 14 набирага бош бўлиб келаётган бу инсоннинг уйига борсангиз ақлингиз шошади. Абдумажид устознинг уйи этагидаги боғ бир хушнуд қилса, уйи ичкарасидаги мўъжаз кутубхона ҳаёлингизни бошқа дунёга олиб киради. Уй кутубхонасида она тилимизга доир китоблардан тортиб, грамматик, бадий, эстетик турдаги, боринги арабча, форсча, русча ва яна турли тилдаги сара китобларни топасиз.

Бу инсоннинг аёли ва фарзандла-

ри, қолаверса набиралари ҳам филолог мутахассис сифатида фаолият юритишади. Устоз биргина мактабда ўқитувчилик қилиш баробарида, аввалига оз сонли ўқувчиларга асосан қишлоқ аҳлига она тили ва адабиётдан кўшимча дарслар ўта бошлаган. Аввал Шеробод туманининг 9- мактабида, сўнг 10- мактабида ўқитувчи бўлиб ишлаган бу инсоннинг ниятлари шунчалик каттаки, жамиятга фойдаси тегадиган ёшларни етказишда жонбозликни қўлдан берганлари йўқ.

“Илм пулга сотилмайди, шогирдларим кун келиб ишончимни оқлашса етади менга”,- дегувчи бу устоз

меҳри шунчалар дарёки, уйига илм истаб келган бирорта ёшни кўксидан итармайди. Устознинг шогирдлари республика жабҳасида фаолият юритишмоқда. Шогирдларининг кўплигидан шошган Абдумажид устозимиз бугун катта ўғли филолог Алишер Маматалиев билан елкама елка Сурхондарё ёшларини илм маърифатли қилишга шахд билан ҳаракатдалар.

Ота ўғил устозлар тайёрлаётган ёшлардан йилига 50-60 таси талаба бўлиши меҳнатларининг зое кетмаганлигининг нишонасидир. Илм маҳзанининг калитларини қўлида маҳкам тутган бу устозларнинг фарзандлари ҳам инглиз тили мутахассислигида ёш кадрлар қаторида ишлаб, ўқиб келмоқдалар. Бу икки инсоннинг халқ учун қилаётган хизматлари асрларга татигулик.

Асолат УЗОҚОВА,
Сурхондарё вилояти юридик техникуми 2-босқич талабаси.

Xiyonatning yuki og'ir

.....Сўнги йилларда турмуш ўртоғим соғлиғини тиклаш, касалликнинг ривожланиб кетмаслигини олдини олиш мақсадида ҳар йили икки марта Тошкент шаҳридаги клиникаларнинг бирида 10 кун мобайнида даволаниб қайтади. Ўша сафар ҳам шундай бўлди. Шифохонадан даволаниб чиққач, уни ўғлим Умиджон (ўшанда ўғлим Тошкентда ишларди) Қўйликдан таксига солиб кузатиб қўйди. Машинада турмуш ўртоғимга Олтиариқнинг Ҳамза шаҳарчасидан она-бола ҳамроҳ бўлишган, тўртинчи ҳамроҳ эса хайдовчининг жияни бўлган. Машина Ҳамза шаҳарчасига кечқурун қоронғу тушганда кириб келган, хайдовчи йигит она-болани уйларига элтиб қўйгач турмуш ўртоғимни уйимизга олиб келган. Ҳовлимиз олдида машинасини тўхтатиб турмуш ўртоғим узатган кира ҳақини санаб турганда унинг жияни машинанинг орқа ойнаги остида турган аёллар сумкачасини кўриб қолиб турмуш ўртоғимга сўз қотган:

– Опа, сумкангизни унутибсиз чоғи, олволинг.

– Йўқ болам, бу менинг сумкам эмас, мен эътибор бермабман, ҳалиги йўлда тушиб қолган опаларники эмасмикин ишқилиб?

– Ким билсин, лекин бизники ҳам эмас, – жавоб берибди йигитча.

Пулни санаб бўлиб чўнтакка урган хайдовчининг аччиқ аралаш жиянига айтган гаплари турмуш ўртоғимнинг қулоғида қолган:

– Нима ишинг бор, кимникилиги билан. Опа меники эмас дейишяптику, қўйиб қўй сумкани жойига.

Эртаси куни саҳарда дарвоза кўнғироғи жиринглади. Мен қўйқўзиларга ем бериш билан банд эдим.

– Ҳозир, – жавоб бердим мен, – қўлимни ювиб олай, бироз сабр қилиб турасизлар.

Уларни кўп куттирмай дарвоза эшигини очдим, машинадан бир эркак ва икки аёл тушиб, мени кутиб туришган экан. Очиғи мен уларни танимадим. Уларнинг нимадандир безовта эканлиги юзларидан шундай кўриниб турарди. Саломига алик олгач, муддаога ўтдим:

– Хуш келибсизлар, қани уйга кирайлик, бизга нима хизмат бор?

– Кечирасиз, сизнинг исмингизни ҳам билмаймиз, – сўз бошлади кутилмаганда меҳмон, – фақат сизнинг политехника институтида ишлашингизни биламиз холос. Бу аёллар менинг турмуш ўртоғим ва қизим бўладилар. Кеча улар Тошкентдан кира қилиб уйга қайтишган эди. Айтишларича, сизнинг турмуш ўртоғингиз уларга ҳамроҳ бўлган экан. Йўлдаги ўзаро суҳбатда

у киши Ўрташўрада яшашларини ва сизнинг Фарғона политехника институтида узок йиллардан буён ўқитувчи бўлиб ишлаётганингизни, ўзларининг эса нафақада эканликларини айтишган экан. Ўз исмларини ё айтишмаган, ёки булар эрдан чиқаришган. Гапининг индаллосига келсак, бу она-бола анқовлар машинада сумкаларини қолдиришган.

Мен эркакнинг кинояли сўзларидан ва аёлларнинг безовталигидан сумкада катта миқдорда пул ёки тилла тақинчоқлар қолдирилганлигини тахмин қилдим.

– Юринглар, уйга кирайлик. Суҳбатимиз узок бўладиганга ўхшайди, турмуш ўртоғимни ҳам чақиримизга тўғри келадими шекилли.

Улар ортиқча мулозамат кутмай кетма-кет ховлимизга киришди, ҳовлидаги сўрига таклиф қилдим ва турмуш ўртоғимни чақирдим:

Аёллар кўришиб бўлгач ҳаммалари сўридаги хонтахта атрофидан жой олишди, мен суянчиқли стулга ўтирдим ва гап бошладим:

– Булар Тошкентдан сизга ҳамроҳ бўлиб келган она-болалар экан. Кеча сиз айтган сумка шуларники бўлиб, қизларининг айби билан машинада унутиб қолдирилган экан. Сиздан мабодо хайдовчини таниш-танимаслигингизни ёки машинанинг давлат

рақамига эътибор берган-бермаганлигингизни сўраб келишибди, нима дейсиз.

Ҳеч иккиланмай у хайдовчини танимаслигини, ҳатто машинанинг маркасига ҳам эътибор бермаганлигини айтиб, кеча кечқурун ҳовлимиз олдида сумка билан боғлиқ рўй берган воқеани оқизмай-томизмай уларга сўзлаб берди.

– Сўраганинг айби йўқ, сумкангизда нима бор эди?– сўради турмуш ўртоғим.

– Сумкада ўзимни операция қилдириш ва дори-дармонлар сарфи учун икки йил йиғиб, камини қарз-ҳавола қилиб олган 2 минг АҚШ доллари ва 5 миллионга яқин ўзбек сўми бор эди. Тошкентда ишимиз битмай, маълум сабабларга кўра операция кейинга қолдирилгач, ўша куниёқ ортга қайтган эдик. Акангиздан эшитаримизни эшитдик, кечаси билан уйқумиз келмади. Ярим кечада сизларни безовта қилишга тортиндик, қолаверса уйингизни ҳам, исмингизни ҳам билмас эдик. Яхшики, Ўрташўрада яшашингизни, турмуш ўртоғингизнинг политехда

ишлашларини айтган экансиз. Мана, сизлардан нажот истаб қуёш чиқмай етиб келдик.

– Бўлар иш бўлибди, ортиқча сиқилманглар, сумкангиз топилади. Бунинг йўли бор, – дедим ва Тош-

кентга ўғлимга кўнғироқ қилиб кеча аясини солиб юборган таксининг давлат рақамини билиш билмаслигини сўрадим. Ўғлим шошиб тургани учун машина рақамига эътибор бермаганини айтди.

Сизларга маслаҳатим шу: Қўйликдаги патакдан кеча соат 15-00 дан 15-30гача ораликда йўлга чиққан Фарғона номеридаги машиналарнинг рўйхатини олиш керак, воқеани тушунтирсангиз паттачилар ёрдам беради деб ўйлайман, чунки у ерда кузатув камераси бўлса керак, дея маслаҳат бердим. Кейин шу рўйхат билан Ёзёвон ва Фарғона шаҳридаги “Тошкент патак”даги киракеш, паттафурушлардан машиналарни аниқлаш мумкин бўлади, хайдовчини эса сизлар танийсизлар. Бунинг бирдан бир йўли шу. Опангизнинг гапига қараганда хайдовчи ўзини ёзёвонликман деб таништирган.

Бу маслаҳатимдан сўнг меҳмонларнинг юзларига бироз қон югургандек бўлди. Худди йўқотган нарсаларини топгандек, менга чуқур миннатдорчилик билдириб, ўринларидан туришди.

Меҳмонларни кузатгач чол-кампири нонуштага ўтирдик ва суҳбатимизни дастурхон устида давом эттирдик.

– Хайдовчи жуда маҳмадона йигит экан, йўлдаёқ ёқтирмаган эдим, – деди аёлим. – Нуқул ўзини ва хотинини мақтайди. Беш вақт намоз ўқишлари-ю, жума куни мачитга қатнаши, бир кунда Тошкентга икки марта бориб келиши, оилани яхши тебратаётганлиги, айрим эркакларнинг кўлидан ҳеч бир иш келмаслиги тўғрисида гапириб энсамизни қотирди. Беш вақт намоз ўқийдиган одам ҳам шу ишни қиладими?!

– Гапингиз тўғри, лекин ҳали бўлиб ўтган воқеага бир кун ҳам бўлгани йўқку, балки кеча йўлдан толиққан бўлса, бугун омонатни эгасига қайтарар. Гапига қараганда художўй йигит экан, бандасидан кўрқмаса, худодан кўрқса керак! Яхши ҳам бечораларнинг қўл телефони рақамларини сўраб олиб қолдим, хабарлашиб тураимиз. Худо хоҳласа яхши хабарлар келиб қолади.

Шу воқеадан сўнг биз бир ҳафта давомида улар билан хабарлашиб турдик, лекин яхши хабардан дарак бўлмади. Улар бизнинг маслаҳатимиз бўйича ҳаракат қилишибди, Ёзёвон патагидагилар елка қисибди. Балки у ноинсоф излар босилгунча ишга чиқмадимикин. Буниси бизга номаълум. Кейин нима бўлди билмаймиз. Телефонимизни йўқотиб қўйдик, ёки ўғри урдими худо билади. Янги олган телефонимизда эса олдинги рақамлар йўқ...

Қиссадан ҳисса: Наҳотки, орамизда мана шундай ўзини “художўй”, “намозхон” деб атайдиган нобакорлар бўлса?! Эътиқодли инсон икки дунёда ҳам бу ишни қилмайди, мен бунга аминман. Бундай кишиларни иккиюзламачи деб ҳисобласак тўғри бўлади. Киракешларга эса маслаҳатим: Сизлар эл ҳожатини чиқариб келаётган яхши бир касб эгаси бўлиб қолдиларинг. Мижозларни ҳурмат қилиш керак, бу бозор иқтисодиётининг қонуни. Улар бор экан сиз борсиз, улар бор экан сиз рўзғор тебратайсиз. Уларнинг ҳақиға ва омонатига хиёнат қилманг. Хиёнатнинг эса юки ва жавоби оғир бўлади!

Мухторали ТУРДИАЛИЕВ,
Фар ПИ АРМ директори.

Yurtimizning noyob qushlari

Ер юзидан 10 000 га яқин қушларнинг тури бор. Улар турли оилаларга мансуб бўлиб, кўриниши, ҳажми ҳаракатлари билан ажралиб туради. Ҳозирги глобаллашув даврида ноёб қушларни асраш энг муҳим кечиктириб бўлмайдиган вазифа ҳисобланади, чунки табиатдаги салбий ўзгаришлар ноёб қушларни камайиб кетишига сабаб бўлмоқда.

Ноёб ва қирилиб кетиши хавфи остидаги турларни сақлаб қолиш мақсадида халқаро мамлакатлар "Қизил китоб"лари таъсис этилган. Халқаро конвенция, битим, меморандумлар тузилган, махсус фондлар ташкил этилмоқда. Бундан кўриниб турибдики, инсоният табиатдаги бор жонзотларни асраб-авайлаб келажак авлодга етказишга ҳаракат қилмоқда. Ўзбекистон Давлат табиат музейида жойлашган ҳамда юртимизда учрайдиган айрим ноёб қушлар ҳақида маълумот бермоқчимиз:

Қашқалдоқ Евросиёда, Шимолий Африкада ва Австралияда кенг тарқалган. Учиб ўтувчи қуш. Ўзбекистондаги сув ҳавзаларида деярли ҳамма жойда (Айдаркўл, Тузкон ва Арнасой кўлларида) жуда кўп сонда учрайди, учиб ўтиш даврида учрайди ва қишлайди. Катталиги ўрдақдек ке-

лади, оғирлиги 0,5-1 кг гача. Танаси қора тусда, тумшуги оқ, пешонасида тақир оқ доғи бўлади. Қашқалдоқнинг ён томонларидан сиқилган чўзиқ танаси қамишзорларга бемалол кириш, орқага қараган кучли оёқлари эса яхши сузиш имконини беради. Эркаклари урғочидан каттароқ. Саёз ва ўт босган кўлларда уялайди. Қашқалдоқ жуфти унинг уялаш худудини бошқа қушлардан жуда муҳофаза қилади. Қамишзорларга қуруқ пая ва барглاردан уя қуради ва унга 6-12 та тухум қўяди. Тухумни урғочиси ва эркаги 22 кун босиб ўтиради. Ёшлари 65-80 кундан кейин учишни ўрганадилар ва мустақил ҳаёт бошлайдилар. Қашқалдоқ сувутлар, сувда яшовчи умуртқасизлар, майда балиқлар билан озиқланади. Ов парандаси сифатида қадрланади.

Кулранг каркара (ёки кўк қўтон) катта қуш бўлиб, массаси 1,1-2,3 кгга, қанотларини ёзгандаги кенглиги 175-195 см га етади. Унинг узун оёқлари ва бўйни қирғоқ саёзликлари, ботқоқликлар ва дарёлар қуйиладиган жойларнинг типик вакили эканлигидан далолат беради. Учаётган кўк қўтоннинг қанотлари кенг ёзилган, оёқлари орқага узатилган ва бўйни илонизисимон эгилган бўлади, бу билан лайлақлар ва турналардан фарқ қилади. Кулранг тусда, учган вақтида қанотларининг остидаги кенг қора

йўл яхши кўриниб туради. Кулранг каркара Евросиё ва Африкада кенг тарқалган. Ўзбекистонда текисликдаги катта кўл ва дарёлар, қамишзор ва туқайзорлар мавжуд жойларнинг деярли ҳаммасида уя қуради. Айдаркўл ва Тузкон кўлларида бу қуш уялашда, учиб ўтиш даврида ва қишда учраши одатий ҳол ҳисобланади. Қамишзор ва сув босган бутазорларда, баъзан колония бўлиб уялайди. Май ойида 3-7 (одатда 4-5 та) оч яшил, ҳаворанг тухум қўяди ва 26-27 кун босиб ётади. Полапонлари июлда уя бошлайди. Майда балиқлар, майда кемирувчилар, судралиб юрувчилар, қурбақалар, умуртқасизлар билан озиқланади. Айдар, Тузкон ва Арнасой кўлларида бошқа каркаралар турларини ҳам кузатиш мумкин:

Оқкўз (ёки ола қанотли ўрдақ) Шарқий Европа жануби, Сибир жануби, Урта Осиё, Қозоғистон, Хитой, Муғулистонда уялайди ва Жанубий Европа, Шимолий Африка, Эрон, Покистон, Ҳиндистон, Урта Осиёда қишлайди. Ўзбекистонда Амударё, Сирдарё, Зарафшон дарёларининг сув ҳавзаларида уялайди, учиб ўтиш даврида учрайди ва қишлаб қолади. Айдаркўл, Тузкон ва Арнасой кўлларида жуда

кам сонда уя қуради, қушлар учиб ўтиш даврида учрайди ва қишлайди. 1960-йилларда Амударё ва Сирдарё ҳавзаларида учраши одатий эди, ҳозирда сони кескин ка-

майиб кетган. Ўзбекистоннинг худудидан 3-4 минг донаси уялайди. Халқаро ва Ўзбекистоннинг Қизил китобларига киритилган. Сув ўсимликлари гўж бўлиб ўсган текисликдаги йирик сув ҳавзаларида яшайди. Баҳорги учиб ўтиши феврал-мартда бўлади. Қирғоқ бўйидаги қамишзорларда ерга ин қуради. Май-июнда 6-12 та тухум қўяди ва 24-25 кун босиб ётади. Полапонлари август-сентябрда уя бошлайди. Кузги учиб ўтиши сентябр-октябрда. Сув ўсимликлари ва сувда яшовчи умуртқасизлар билан озиқланади.

Ушбу ноёб қушлар ҳақида маълумот беришимиздан мақсад юртдошларимизни қушларни гўзал оламига бир назар ташлаб, табиат нақадар гўзаллигини, шу она заминга меҳр муҳаббат ҳиссини уйғотиш ва уни асраб авайлашга чақиришдан иборат. Чунки бу жонзотларни асарамасак келажак авлод бизларни кечирмайди.

**М.ШУКУРОВА,
З.ШЕРНАЗАРОВ,
У.УРМАНОВА,
Ўзбекистон Давлат табиат музейи Маркетинг ва туризм бўлими.**

TULKILAR ERTAKLARDAGIDEK AYYOR EMAS

Тоғолди ва тоғларда ҳаёт кечирувчи тулкилар асосан тунда, қиш фаслида эса кундузи ҳам фаол бўлади. Айёрлик, тезлик, эпчиллик уларга хос. Ҳар қандай товушни, ҳатто ер остидаги майда сутэмизувчиларнинг шитирлашини ҳам эшитади.

айланади. Ёш тулкилар эрталабки қуёшда бироз исиниб, ўйнаб қувват олгач, оналари келтириб қўйган кўён оёқлари, думи, қулоқлари, қуш қанотлари ва ин яқинида ётган бошқа қолдиқларни ўйинчоқ қилиб ўйнайди. Энага тулки уларга яраланган ҳайвонлар келтириб беради. Тулкичалар уларни овлашни ўрганадилар. Бундай машғулотлар уларда эпчиллик ва чаққонликни шакллантиради. Ов қилишни ўзлаштирган тулкичалар ҳаёт сабоқларини олгач, мустақил яшашни бошлайди. Тулкилар ҳид орқали мулоқот

қиладилар. Новдада қолган қора белгилар бошқаларнинг қачон келиб кетгани, худуд хавфдан холи ёки хавфли эканлигини билдиради.

Тулкиларнинг ҳаммаси ҳам эрталабда айтилганидек момиққина мўйнали, чиройли думини кўз-кўзлаб юрувчи олифта, тайёрга айёр текинхўр, дангаса эмас. Аксинча, абжир овчи, меҳнатқаш, болаларига ғамхўр ҳайвон. Энг муҳими, бу чиройли, чаққон жонивор кемирувчилар, зараркуналдарнинг қушандаси, она табиатимиз мусаффолигини таъминловчи санитар ҳамдир.

**Нилуфар НОРТОЙЛОҚОВА,
Ғаллаорол туманидаги
22-умумтаълим
мактаби ўқитувчиси.**

Тулки оиласи қуриб қолган дарё ўзанларида, тепалик ва чакалакзор чеккаларидаги бошқа жониворлар қазиб кетган жойларни кенгайтириб, ин қилиб олади. Оилада ҳар бир тулкининг қатъий вазифаси бор: оила бошлиғи бўлмиш ота тулки болалари ва ин атрофини қўриқлайди. Она тулки эса тун билан ов қилиб, саҳар пайти болаларининг қорнини тўйдириш учун қумсичқон, қўшоёқ, юмронқозик ҳамда турли ҳашаротларни тутиб келади. Уддасидан чиқса каклик, жайра, тўрғайларни ҳам тутиб ейди. Баъзан қишлоқ оралаб уйлардаги товукларни олиб кетади. Меваларга ҳам бефарқ эмас. Тулкичалар учун эса она сутига тенг келадигани йўқ.

Она тулки машаққатли меҳнатдан сўнг дам олади. Тоғларда ҳаёт кечирининг ўзига хос қийинчиликлари

бор. Она тулки болаларини нима билан ва қандай озиқлантириш кераклигини яхши билади. Шунга қарамасдан тулки болаларининг барчаси бирдек яшаб кетолмайди. Негаки, уларнинг ўсиб-улғайиши ва ривожланиши об-ҳаво мурувватига ҳам боғлиқ. Баъзилари очликдан нобуд бўлади.

Ота тулки жуфтига доимо ғамхўрлик қилади. Кичикларига кўз-қулоқ бўлиб туради. Бирор хавфни сезса увиллаб, уларни огоҳлантиради.

Тулки болалари улғайган сайин инларига сиғмай қолади. Шунда ота она тулкилар ўзлари учун янги ин қазиларига тўғри келади.

Кунлар, ҳафталар ўтиб кичкинтойларнинг бўйи ота-оналари бўйи билан тенглашади. Иштаҳалари ҳам яхшиланиб боради. Қимирлаган майда жониворлар борки, улар ўлжасига

